

17. CALPURNIUS, lib. 4, de Cognitionibus.

Non tantum magnitudo⁴ patrimoniorum incunda est susceptorum tutelarum, quas suscipienda est: sed etiam aetas pupillorum consideranda est: nam si priorum pupillorum aetas prope pubertatem sit, ita ut tantummodo semestre tempus reliquum fuerit, aut eorum, quorum suscipere tutelam cogitur, non dabitur excusatio: idque principalibus constitutionibus cavetur. — § 1. Hiisibus et propter ineluctam nobilitatem civitatis, et propter conjunctionem originis romane, jam antiquitus et senatusconsultis et constitutionibus principum plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelae excusationem habeant: scilicet eorum pupillorum, qui Hienses non sint. Adque D. Pius rescipit. — § 2. Eos qui in corporibus sunt, veluti fabrorum⁵, immunitatem habere dicimus: etiam circa tutelarum exterorum hominum administrationem, habebunt excusationem: nisi si facultates eorum adactae fuerint, ut ad caetera quoque munera publica suscipienda compellantur. Idque principalibus constitutionibus cavetur. — § 3. Non omnia tamen corpora, vel collegia vacationem tutelarum habent, quamvis⁶ muneribus municipalibus obstricta non sint: nisi nominatim id privilegium eis indultum sit. — § 4. Is qui aedilitate fungitur, potest tutor dari: nam aedilitas inter eos magistratus habetur, qui [a] privatis muneribus excusati sunt, secundum divi Marci rescriptum. — § 5. Sane notum est, quod gerentibus⁷ honorem vacationem tutelarum concedi placuit: vacare autem eos, qui tunc primum vocentur ad suscipiendum officium tutelae: caeterum eos, qui⁸ jam se miscuerint administrationi, ne tempore quidem magistratus vacare [aeque notum est.] — § 6. Domini navium non videntur haberi inter privilegia, ut a tutelis vacent: idque divus Trajanus rescipit. — § 7. Inquilini castrorum a tutelis excusari solent: nisi eorum, qui et ipsi inquilini sunt, et in eodem castris, eademque conditione sunt.

18. ULPIANUS, lib. 20, ad legem Juliam et Papiam.

*Bello*⁹ amissi ad tutelae excusationem prosunt: quaesitum est autem, qui sunt isti: utrum hi, qui in acie sunt interempti; an vero omnes omnino, qui per causam belli parentibus sunt abrepti, in obsidione forte? Melius igitur probabitur, eos solos qui in acie amittuntur, prodesse debere, cujuscunque sexus vel aetatis sint: hi enim pro republica ceciderunt.

19. *Idem*, lib. 35, ad Edictum.

Illud usitatissimum est, ut his qui in Italia domicilium habeant, administratio rerum provincialium¹⁰ remittatur.

20. JULIANUS, lib. 20 Digestorum.

Si pupillum patruus contendat exheredatum esse, et se heredem scriptum, aequum est, tutorem pupillo dari, recepta patris excusatione: vel, si nolit excusationem petere, remoto eo a tutela, ita litem de hereditate¹¹ expedire.

21. MARCIANUS, lib. 2 Institutionum.

Propter litem¹² quam quis cum pupillo habet, excusare se a tutela non potest: nisi forte de omnibus bonis aut plurima parte eorum controversia sit. — § 1. Qui se¹³ vult excusare, si plures habet excusationes, et de quibusdam non probaverit, aliis uti intra tempora non prohibetur¹⁴. — § 2. Licet¹⁵ datus tutor ad universum patrimonium datus est, tamen excusare se potest¹⁶, ne ultra centesimum lapidem tutelam gerat: nisi in eadem provincia pupilli patrimonium sit: et ideo illarum rerum dabunt tutores in provincia praesides ejus. — § 3. Nec senatores ultra centesimum lapidem urbis tutelam gerere coguntur. — § 4. Habenti ergo tutorem tutor datur: sed aliarum rerum, non earundem [datur.]

22. SCEVOLE, lib. 1 Regularum.

Geometra a tutelis non vacat. — § 1. Hi vero, quibus princeps curam alicujus rei injunxit, excusantur a tutela, donec¹⁷ curam gerunt.

23. ULPIANUS, lib. 2 Responsorum.

Propter magistratum, quem in municipio quis erat administraturus, tutelae excusationem non habere respondit. — § 1. Si in castris merentes non ab eo tutores dentur qui in castris merebat, excusationem habere [respondit].

24. PAPINIANUS, lib. 11 Quaestionum.

Nequaquam credendum est, ei privilegium excusationis ablatum, cui

74. L. 51, § ult. infr. eod. — 75. Adde L. 24, C. eod. — 76. L. 15, § 12, supr. eod. — 77. L. 4, infr. § 3, Inst. eod. — 78. L. 28, in pr. infr. eod. — 79. Inst. eod. in fin. pr.: L. ult. infr. de vacat. num. — 80. L. 2, C. eod.: adde L. 10, § 4, supr. eod. — 81. L. 16, C. § 4, Inst. eod. — 82. d. L. 16, § 2 — 83. § 16, Inst. eod. — 84. L. 8, infr. de except. — 85. § 17, Inst. h. t. — 86. L. 10, § 4; L. 2, C. eod. — 87. L. 41, in pr. infr. eod. — 88. L. 9, supr.

fideicommissaria libertas soluta est: nam in toto fere jure manumissor ejusmodi nihil juris ut patronus adversus liberti personam consequitur: excepto, quod in jus vocare¹⁸ [patronum] injussu praetoris non debet.

25. ULPIANUS, lib. 2, de officio Proconsulis.

Excusare se tutor per libellos¹⁹ non poterit²⁰.

26. PAULUS, lib. singulari de Excusationibus.

Mensores frumentarios²¹ habere jus excusationis, apparet ex rescripto divorum Marci et Commodi, quod rescipserunt praefecto annonae.

27. MARCIANUS, lib. 5 Regularum.

Legatarius, qui rogatus²² est alii omne legatum restituere, si maluit se excusare a tutela, legatum propter fideicommissarium consequitur: cui similis est, qui de falso egit, nec obtinuit.

28. PAPINIANUS, lib. 3 Responsorum.

Tutor petitus ante²³ decreti diem, si aliquod privilegium quaerit, recte petitionem institutam excludere non poterit. — § 1. Quae tutoribus remunerandae fidei causa testamento parentis relinquuntur post excusationem ab heredibus extraneis quoque retineri placuit²⁴; quod non habebit locum in persona filii, quem pater impuberi fratri coheredem et tutorem dedit: cum iudicium patris ut filius non ut tutor proheredit. — § 2. Tutorem ad tempus exulare jussum excusare non oportet: sed per tempus exilii curator in locum ipsius debet dari.

29. MARCIANUS, lib. 2 Institutionum.

Plane si in exilium datus sit tutor, potest se excusare, si in perpetuum datus est. — § 1. Facilius autem exulis ignorantia, qui contortorem suspectum facere non poterit, veniam habebit.

30. PAPINIANUS, lib. 3 Responsorum.

Jurisperitos, qui tutelam gerere coeperunt, in consilium²⁵ principum assumptos, optimi maximeque principes nostri constituerunt excusandos: quoniam circa latus eorum agerent, et honor delatus finem certi temporis ac loci non haberet. — § 1. Cum oriundus ex provincia Romae domicilium haberet, ejusdem curator decreto praesidis ac praetoris constitutus, rerum administrationem utrobique suscepit: placuit, eum duas curationes administrare non videri: quod videlicet unius duo patrimonium non viderentur. — § 2. Qui privilegio subnixus est, fratris curationem suscipere non cogitur. — § 3. Patronus impuberi liberti quosdam ex libertis tutores aut curatores testamento dedit: quamvis eos idoneos esse constet, nihilominus jure publico poterunt excusari, ne decreto confirmetur.

31. PAULUS, lib. 6 Quaestionum.

Si is, qui tres tutelam administrabat, duobus pupillis diversis decretis datus est, [qui potuit excusari,] et priusquam causas excusationis allegaret, unus ex pupillis, quorum jam tutelam administrabat, decessit: ubi desit ei competere excusatio, statim tenuit eum prius decretum, quasi in loco tertiae tutelae quarta subroganda: nam ipso jure tutor est, et antequam excusetur. Potuit ergo tutela ejus, qui nunc quarto loco invenitur, excusari: sed cum non sit excusatus, necessario subeundum est onus illius quoque tutelae. Nec me movet, quod dicat aliquis, hoc ne exigi, an administraretur tutela: hoc enim eo pertinet, ne sit finita administratio: caeterum, si periculum sustineat cessationis, tuto ei imputandam eam quoque tutelam. — § 1. Idem evenire potest, si duobus testamentis, cum haberet tres tutelam, tutor datus est: ubi non apertarum tabularum tempus inspicere debet, si quaeratur, quae prior delata sit tutela, sed aditae hereditatis, vel conditionis existentis. — § 2. Illa quoque erit differentia tutelarum de quibus diximus, si tertia et quarta sit delata, licet in quartam prius detentus sit, quod hujus, id est, quartae, ex quo jussus est administrare, illius, ex quo datus est, periculum sustinet. — § 3. Eum, qui pupillum bonis paternis abstinerat, detinendum in quarta tutela existimavi, quasi deposita illa. — § 4. Caeterum putarem, recte facturum praetorem, si etiam unam tutelam sufficere crederet, si tam diffusa²⁶ et negotiosa sit, ut pro pluribus cedat. Neque igitur²⁷ fratres consortes plurium loco habendi sunt: neque non fratres, si idem patrimonium habent, et ratio administrationis pariter reddenda sit. Et ex diverso fratres, diviso patrimonio dua tutelae sunt: non enim (ut dixi) numerus pupillorum, sed difficultas rationum conficiendarum et reddendarum consideranda est.

de in jus vocando. — 89. Arg. L. 2, § 1, supr. de offic. procons. — L. 71, infr. de reg. jur. — 90. Vide tamen L. 15, § 10, supr. h. t. — 91. L. 10, § 1, infr. de vacat. num. — 92. L. 8, § 14, in fin. supr. de inoffic. testam. — 93. L. 17, § 5, supr. h. t. — 94. L. 7, supr. de iudic. — 94. L. 28, in pr. supr. de testam. tut.: L. 41, § 5, infr. de fideicom. liberti — 95. L. 11, § 2, supr. de minor. — 96. L. 17, in pr. supr. h. t. — 97. § 5, Inst. eod.

32. *Idem*, lib. 7 Quaestionum.

Nesennius Apollinaris Julio Paulo: Mater filium suum pupillum, vel quis alius extraneus extraneum aequo pupillum scripsit heredem, et Titio legatum dedit, eumque eidem pupillo tutorem adscripsit: Titius confirmatus excusavit se a tutela: quaero, an legatum amittat²⁸? [Et quid,] si testamento quidem tutor non sit scriptus, legatum tamen acceperit, datusque a praetore tutor excuset se, an aequo repellendus sit a legato: et an aliquid intersit, si a patre vel emancipato pupillo tutor datus sit, vel pueri curator? Respondi, Qui non jure datus [sit] vel tutor vel curator a patre, confirmatus a praetore, excusationis beneficio uti maluit, repellendus est a legato: idque et Scevole nostro placuit: nam et praetor, qui eum confirmat tutorem, defuncti sequitur iudicium. Idem in matris testamento dicendum est. Similis est matri quivis extraneus²⁹, qui pupillum heredem instituit, eique et in tutore dando prospicere voluit: quales sunt alumni nostri. Recte ergo placuit, eum, qui recusat³⁰ id quod testator relinquit, ab eo quod petit, quod idem dedit, repelli debere. Non semper tamen existimo, eum qui onus tutelae recusavit, repellendum a legato: sed ita demum, si legatum ei ideo adscriptum appareat, quod eidem tutelam filiorum injunxit, non quod alioquin daturus esset, etiam sine tutela: id apparere potuit, si posueris testamento legatum adscriptum, codicillis vero postea factis tutorem datum: in hoc enim legato potest dici, non ideo ei relictum, quia et tutorem esse voluerit testator.

33. *Idem*, lib. 23 Quaestionum.

Sed haec nimium scrupulosa sunt, nec admitenda: nisi evidenter patet expresserit, velle se dare, *etiamsi tutelam non administravit*: semper enim legatum aut antecedit, aut sequitur tutelam.

34. *Idem*, lib. 7 Quaestionum.

Ex eis apparet, non esse his similem [eum] quem praetor¹ tutorem dedit, cum posset uti immunitate: hic enim nihil contra iudicium fecit testatoris: nam quem ille non dedit tutorem, eum voluisse, tutelam administrare filii, dicere non possumus.

35. *Idem*, lib. 23 Quaestionum.

Quid autem, si se non excusaverit, sed administrare noluerit, contentus, quod caeteri idonei essent? Hic poterit conveniri², si ab illis res servari non potuisset. Sed hoc non querendum est, sed contumacia puniendi est ejus, qui quodammodo se excusavit. Multo magis quis dicere debet, indignum iudicio patris, qui ut suspectus remotus est a tutela.

36. *Idem*, lib. 9 Responsorum.

Amicissimos quidem et fidelissimos parentes liberis tutores eligere solere, et ideo ad suscipiendum onus tutelae etiam honore legati eos persequi: sed cum proponatur, is de quo quaeritur, in testamento legatum meruisse, et idem pupillo substitutus, non est verisimile, hunc demum eum testatorem substituere voluisse, *si et tutelam suscepisset*: et ideo eum de quo quaeritur, a legato quidem, si adhuc viveret pupillus, repellendum fuisse, a substitutione autem non esse summovendum: cum eo casu etiam suscepta tutela finiretur. — § 1. Lucius Titius ex tribus filiis incolumbibus unum habet emancipatum ejus aetatis, ut curatores accipere debeat. Quaero, si idem Titius pater, petente eodem filio emancipato, curator a praetore detur, an jure publico uti possit, et nihilominus trium filiorum nomine vacationem postulare? Respondi, praemium quidem patri, quod propter numerum liberorum ei competit, denegari non oportere: sed cum filio suo curator petatur, contra naturales stimulus facit, si tali excusatione utendum esse tentaverit.

37. SCEVOLE, [lib. 2 Responsorum.]

Qui testamento tutor datus fuerat, adito praetore dixit, *se tres liberos habere*; adjecto praeterea, *habenti patrium leguimur tutorem se vitiose tutorem datum*: praetor ita decrevit, *si legitimum tutorem habenti tutor datus es, non est tibi necessaria excusatio*: quaero, cum nemo patruus impuberi tutor esset, an nihilominus tutor remansit? Respondi, secundum ea quae proponerentur, quamvis justas excusationis causas haberet, non tamen esse excusatum propter vitium³ pronuntiationis. — § 1. Item quaero, si adquevisset sententiae, an ob id quod non gessit tutelam, utilis actio in hunc dari debeat? Respondi: si errore potius, quod se pro jure trium liberorum quod allegabat, excusatum crederet, quam malitia ab administratione cessasset, utilem actionem [non] dandam.

98. L. 28, in pr. supr. de testam. tut. — 99. L. 4, supr. de confirm. tut. — 100. L. 5, § 2, infr. de his, quae ut indigni: L. pen. in fin. C. de legat. — 1. d. L. 5, § 2. — 2. L. 8, C. de admim. tut. — 3. L. 2, § 5, in fin. infr. quando appell. — 4. L. 13, § 1 et 6, supr. h. t. — 5. *Fac.* L. ult. C. de iure fisci. — 6. L. 11, supr. h. t.; L. 7, supr. de tutel. — 7. L. un. C. qui morbo. — 8. L. 7, supr. h. t. — 9. L. 17, § 5; L. 22, § 1, supr. L. 10, C. eod. — 10. Adde L. 8, § 4, supr. eod. — 11. § 2, Inst. L. 10, in pr. supr. eod.; L. 1, C. de profess. et med. —

38. PAULUS, lib. 2 Sententiarum.

Quinquaginta⁴ dierum spatium tantummodo ad contestandas excusationum causas pertinet: peragendo enim negotio, ex die nominationis continui quatuor menses consiluti sunt.

39. TRYPHONINUS, lib. 15 Disputationum.

Si, cum ipse institueret ut proferret excusationem, mora contradictionis⁵ impeditus est, quo minus decreto liberaretur: excusationem recte probari.

40. PAULUS, lib. 2 Sententiarum.

Post⁶ susceptam tutelam, caecus⁷, aut surdus, aut mutus, aut furiosus, aut valetudinarius deponere tutelam potest. — § 1. Paupertas⁸ quae operi et oneri tutelae impar est, solet tribuere vacationem.

41. HERMOGENIANUS, lib. 2 juris Epitomarum.

Administrantes⁹ rem principum, ex indulgentia eorum, licet citra codicillos, a tutela, itemque cura, tempore administrationis delata, excusantur. — § 1. Idemque custoditur in his qui praefecturam annonae vel vigillum¹⁰ gerunt. — § 2. Eorum, qui reipublica¹¹ causa absunt, comites, qui sunt intra statutum¹² numerum, de tutela quae absentibus vel profecturis¹³ delata est, excusantur, nam susceptam antea non deponunt. — § 3. Qui corporis¹⁴ item collegii¹⁵ jure excusantur, a collegiarum filiorumque eorum tutela non excusantur: exceptis his¹⁶, quibus hoc specialiter tributum est.

42. PAULUS, lib. singul. de Cognitionibus.

Plane ultra centesimum miliarium ab urbe filiorum collegiarum suorum tutelam suscipere non coguntur.

43. HERMOGENIANUS, lib. 2 juris Epitomarum.

Libertus senatoris, filiorum ejus tutelam administrans, ab aliis tutelis non excusatur.

44. TRYPHONINUS, lib. 2 Disputationum.

Cum ex oratione divi Marci ingenius¹⁷ libertino tutor datus excusari debeat, eandem excusationem competere etiam ei qui jus annulorum impetrasset, imperator noster cum divo Severo patre suo rescipit. — § 1. Ergo si pupillo libertino habenti jus annulorum, datus sit ingenius tutor vel curator, consequens est, ut excusatio ejus ob hanc conditionem diversitatem non debeat accipi. — § 2. At si, antequam pupillus vel puer minor annorum vigintiquinque jus annulorum acciperet, Lucius Titius ei datus, ut ingenius excusatus fuit, post impetratum beneficium denuo eidem tutor oratorve dari poterit, exemplo eo, quo placuit, et rescriptum est, eum qui tempore, quod intra annum erat, ex quo reipublica¹⁸ causa abesse¹⁹ desierat, excusatus fuit, praeterito eo, ipsum suo loco dari posse. — § 3. Et quamvis libertinus, qui senatori patrono procurat²⁰, excusationem ab aliorum tutela habeat, iste tamen qui jus annulorum impetravit, qui in ordinem ingeniorum transit, tali excusatione uti non possit.

45. *Idem*, lib. 15 Disputationum.

Titius filius meus, quoad reipublica²¹ causa non aberit, tutor esto: gessit tutelam ex testamento delatam: deinde reipublica causa abesse cepit, et desit: an, quasi nova tutela nunc delata, excusari debeat etiam ob absentiam reipublicae causa? an quia praecessit testamentum absentiam ob publicam causam, et est ab eo jam administrata tutela, non oporteat eum excusari? quid, si liberos interea suscepit, aut aliam excusationem paravit? Magis est, ut haec una²² tutela sit: ideo nec excusationem ei competere, nec agi tutelae ob prius tempus posse. — § 1. Sed si ita scriptum in testamento fuit: *Titius tutor esto: cum reipublica causa aberit, tutor ne esto: cum redierit, tutor esto*: quid de excusatione aut ob absentiam reipublicae causa, aut aliam, quae post obvenit, dici oporteat, videamus. Praecedat autem alia quaestio: testamento ex die vel sub conditione [tutores] dati, an se excusare ante diem conditionem necesse habeant? et in primis an jam dies quinquaginta eis cedant, intra quos necesse est causas excusationis exercere? Sed verum est, non ante esse tutorem, quam dies venerit: nam nec antequam²³ adita sit hereditas. Quia igitur ex eodem testamento jam gesta fuit tutela, et qui excusatus est alias, abfuturus reipublicae causa, reversus continuo haeret tutelae ante susceptis, etiam intra annum: sed hic ex ipso testamento desierit esse tutor: et ideo ex secunda tutela excusare se potest. — § 2.

12. L. 6, § 5, supr.; L. ult. in pr. infr. h. t. — 13. L. 35, § 8, supr. ex quib. caus. major. — 14. L. 17, § 3, supr.; L. pen. in fin. C. h. t. — 15. L. ult. in pr. infr. eod. — 16. d. L. ult. § 1. — 17. L. 17, in fin. supr. de nat. et curat. dat. — 18. L. 10, supr. h. t. — 19. L. 1, C. in quib. casib. tutor. habenti. — 20. L. 15, § 8, supr.; L. 15, C. h. t.; L. 17, § 1, infr. ad municipal. — 21. L. 1, C. in quib. casib. tutor. habenti. — 22. L. 5, § 9, supr. de suspect. tut. — 23. L. 9, supr. de testam. tut.